

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

XX ƏSRİN 20-50-Cİ İLLƏRİNDƏ POEZİYAMIZDA ROMANTİKA.

Həsənova Leyla Ziyafət qızı

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Filologiya fakültəsi, müəllim.

Email: leylamuzi@gmail.com

Orcid İd: 0009-0006-9057-9205

Xülasə: Dünya ədəbiyyatı tarixinə ədəbi hadisə kimi daxil olmuş romantizm cərəyan olaraq milli ədəbiyyatımızda XX əsrin əvvəllərində təşəkkül tapmışdır. 20-50-ci illərdə isə romantizm ədəbiyyatımızda bir cərəyan olaraq yox, daha çox ənənə kimi özünü büruzə verirdi. Bu dövrdə yazıb yaradan yaçılarımız nə qədər sovet ideologiyasına xidmət etməyə məcbur edilsə də, onların yaradıcılığında romantika bu və ya digər dərəcədə öz yerini tapmışdır. Bu dövr Azərbaycan poeziyasında romantizmin əsas qayəsini milli şüur, ictimai və milli azadlıq, türkçülük, dil və s. kimi problemlər təşkil edir. Bu məruzənin əsas məqsədi Azərbaycan ədəbiyyatında 20-50-ci illər realist poeziyasının tərkibindəki romantikaya ədəbi bir baxış keçirtməkdir.

Açar sözlər: ədəbiyyat, romantika, poeziya, romantizm cərəyanı.

ROMANTICISM IN OUR POETRY IN THE 1920s-1950s.

Hasanova Leyla Ziyafat

Azerbaijan State Pedagogical University

ORCID ID: 0009-0006-9057-9205

[*leylamuzi@gmail.com*](mailto:leylamuzi@gmail.com)

Summary: Romanticism, which entered the history of world literature as a literary phenomenon, was formed as a trend in our national literature at the beginning of the 20th century. In the 1920s and 1950s, romanticism manifested itself not as a trend in our literature, but rather as a tradition. No matter how much our writers who wrote and created in this period were forced to serve the Soviet ideology, romance found its place in their works to one degree or another. National consciousness, public and national freedom, Turkism, language, etc. were the main elements of romanticism in Azerbaijani poetry during this period. such problems. The main goal of this report is to provide a literary review of romance in the realist poetry of the 20s-50s in Azerbaijani literature.

Keywords: literature, romance, poetry, romantic trend.

РОМАНТИКА В НАШЕЙ ПОЭЗИИ 1920-1950-х гг.

Гасанова Лейла Зияфат

Азербайджанский Педагогический Университет

ID ОРЦИДА: 0009-0006-9057-9205

[*leylamuzi@gmail.com*](mailto:leylamuzi@gmail.com)

Резюме: Романтизм, вошедший в историю мировой литературы как литературное явление, сформировался как течение в нашей национальной литературе в начале XX века. В 1920-е и 1950-е годы романтизм проявился не как течение в нашей литературе, а как традиция. Как бы наши писатели, писавшие и творившие в этот период, не были вынуждены служить советской идеологии, романтика нашла свое место в их произведениях в той или иной степени. Национальное самосознание, общественная и национальная свобода, тюркизм, язык и т. д. были основными элементами романтизма в азербайджанской поэзии этого периода. Такие проблемы. Основная цель данного доклада - дать литературоведческий обзор романтики в реалистической поэзии 20-50-х годов в азербайджанской литературе.

Ключевые слова: литература, романс, поэзия, романтическое течение.

XX əsr Azərbaycan tarixində yeni bir dövrü təmsil edir. 1920-ci il 28 aprel tarixində sovetlərin hakimiyyətə gəlməsi ilə Azərbaycanda Sovet Sosialist Respublikasının hökumət dövrü başlanılır. Həmin dövrdə ölkəmizdə bir çox sahələrlə yanaşı milli ədəbiyyatımız da ciddi təzyiqlərə məruz qalır. Bu dövrdə yaşayıb yaradan yazıçılarımız dövrün hakim orqanları tərəfindən sovet hakimiyyətinə, onların siyasi məqsədlərinə xidmət edən əsərlər yazmağa məcbur edilir, yazılan ədəbi nümunələr çox ciddi senzuralara məruz qalır və romantizm bir cərəyan olaraq ədəbiyyatımızdan silinməyə çalışılırdı. Lakin bütün bu təzyiqlərə, siyasi təqiblərə baxmayaraq 20-50-ci illərdə poeziyamızda romantika özünü müxtəlif şəkildə büruzə verirdi. Bu dövrdə biz romantizmdən bir cərəyan olaraq yox, daha çox ənənə olaraq söz açmağı daha məqsədəuyğun görürük. Həmin dövrdə poeziyamızda realist poeziya öz yerini möhkəmləndirsə də, eyni zamanda, romantika mövzulu əsərlər də az deyildi. Ümumiyyətlə, İsa Həbibbəyliyə görə, Azərbaycan romantik lirikası öz ənənələri ilə sonrakı dövrün ədəbi prosesinə fəal müdaxilə etmiş, sovet dövrü şeirinin inkişafına müsbət təsir göstərmişdir. Azərbaycan romantizminin ərsəyə gətirib hazırladığı poetik ənənələr sonrakı dövr poeziyanın orijinal ideya-bədii keyfiyyətləri ilə qaynayıb-qarışmışdır. S.Vurğun, M.Müşfiq, R.Rza, S.Rüstəm, M.Rahim, O.Sarıvəlli, B.Vahabzadə, N.Xəzri və başqaları romantik şeir xəzinəsindən yaradıcı şəkildə faydalana bilmişlər [5. 154]

20-50-ci illər şeirinin mövzuları müxtəlif və zəngin olduğu kimi, onun nümayəndələrinin də çoxçeşidli üsluba, yazı tərzinə malik olduğu nəzərə alınmalı, onların hər birinin romantik baxışları, milliliyi, ifadə vasitələrinin zənginliyi ayrı-ayrılıqda dəyərləndirilməlidir. Bu dövrün görkəmli yazıçılarından S.Vurğun, M.Müşfiq, Ə.Cavad, A.İldırım, A.Şaiq və başqa sənətkarlarımızın yaradıcılığını tədqiqata cəlb edərkən şahidi oluruq ki, həmin dövrdə poeziyamızda romantizmin əsas qayəsini milli şüur, ictimai və milli azadlıq, türkçülük, dil və s. kimi problemlər təşkil edir.

Əhməd Cavadın “Göy-göl”, “Kür”, Mikayıl Müşfiqin “Yaşa könül”, “Küsmərəm”, “Yenə o bağ olaydı”, “Məhəbbət”, “Söylə”, “Ürək” və s., S.Vurğunun “Bahar və mən”, “Şair nə tez qocaldın sən”, “Məhəbbət ilhama çağırır məni”, “Düşüncələr”, “Xəyal”, “Ala gözlər” və başqa bir çox şeirləri deyilənləri təsdiq etməyə kifayət edir.

Aşağıdakı poetik nümunəyə diqqət yetirək:

Yenə qılıncını çəkdi üstümə,

Qurbanı olduğum o ala gözlər.

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

Yenə cəllad olub durdu qəsdimə,
Qələm qaş altından piyalə gözlər.
Sevda yolçusuyam əzəl yaşımdan,
Könlüm ayrı gəzir can sirdaşımdan
Dağdır huşumu alır başımdan,
Süzülüb gedəndə xəyala gözlər.
Mənim sevgilimdir o gözəl pəri,
Qoy üzə vurmasın keçən günləri,
Mən qədirbilənəm əzəldən bəri,
Sizinlə yetmişəm kamala gözlər. [9. 44]

Bu, misraların Səməd Vurğunun coşub-daşan romantikasından, eləcə də romantizm ədəbi cərəyanının görkəmli nümayəndələrinin yaradıcılığından ilhamlanaraq ərsəyə gəlmiş heç bir şübhə doğurmur. Şair öz duyğularını şeirində romantik bir üslubla dilə gətirməkdən çəkinmir, hətta çox vaxt özü şeirin əsas personajına çevrilir. Şairin qələmindən çıxan başqa bir nümunəyə nəzər salaq:

Sevgilim, qolunu boynuma dola!
Demə ki, yorğunam, ya qocalmışam.
Mən hələ dünyadan nə zövq almışam?
Dur, bütün aləmi gəzək qol-qola!

Sellərdən, sulardan yeyin axsam da,
Şimşəklə yanaşı göydə çaxsam da,
Nə şadlıq səyirtsin atını, nə qəm,
Heç yana, heç yerə mən tələsmirəm! [9. 125]

Göründüyü kimi, şair az qala hər şeirində öz romantikasını poetik bir dillə ifadə edir. Bu romantika bəzən özünü bir sevgiliyə müraciətdə, bəzən təbiətin tərənnümündə, bəzən də həyat eşqində inikas etdirir.

Azərbaycan ədəbiyyatının, poeziyasının digər bir görkəmli nümayəndəsi olan Mikayıl Müşfiqin yaradıcılığında isə romantikani axtarmağa demək olar ki, ehtiyac yoxdur. Çünki onun bəlkə də, bütün şeirlərində bu romantika öz yerini bu və ya digər dərəcə də alıb:

Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
İlham qanadlanır sənin səsinlə,
Nəğməndə oynasın sellərin səsi
Dan yerindən əsən yellərin səsi,

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

Gülləri qoxlayan bir rüzgar kimi,
Qumları oxşayan dalğalar kimi,
Titrəyən, çağlayan nəğmən olaydım.
Ürəyindən qopan səs mən olaydım.
Oxu! Qüvvət gəlsin şeirə, sənətə
Könlümün quşunu gətir heyrətə!
Ürək kövrəkləşir sən oxuyanda
Sən də dinləsəydin mən oxuyanda. [7. 166]

Şair sevdiyi insana müraciətlə oxumağı, yəni nəğmə söyləməyi istəyir. Burada səs və ilham romantizmin əsas qaynaqları kimi təqdim olunur. Romantiklərdə ilham çox vaxt sadəcə yaradıcılıq amili deyil, həm də ruhani aləmə yüksəliş vasitəsidir. M.Müşfiqin bu şeiri romantizmə xas aşağıdakı xüsusiyyətləri özündə cəmləyir:

- İlhamın və sənətin fəvqəl mənalandırılması,
- Təbiətlə insanın duyğu vəhdəti,
- Sevgi ilə sənətin eyniləşdirilməsi,
- Arzu və idealın gerçəklikdən üstün tutulması,
- Musiqisilik və daxili emosional ahəng.

Mikayıl Müşfiq bu nümunədə sevgini sadəcə şəxsi hiss kimi yox, yaradıcılığın, ilhamın, təbiətlə birləşən, insan ruhunun ucalmasının simvolu kimi təqdim edir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Abdullayev C. Səməd Vurğunun poetikası. Bakı: Gənclik, 1976, 158 s.
2. Azərbaycan sovet ədəbiyyatının poetika məsələləri. Bakı: BDU nəşri, 1986, 92 s.
3. Əfəndiyev T. Sənət və səmimiyyət – I yazı. Fəlsəfi-estetik mülahizələr. <https://wap.525.az/name=wapxeber&news>
4. Əliyeva A. Azərbaycan romantiklərinin yaradıcılığında türkçülük. Bakı: Elm, 2002, 332 s.
5. Həbibbəyli İ. Romantik lirikanın imkanları. Bakı: Yazıçı, 1984, 164 s.
6. Qarayev Y. Romantikaya yeni baxış “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, Bakı, 1976, 1 avqust.
7. Müşfiq M. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Avrasiya press, 2008, 248 s.
8. Şəmsizadə N. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı. Bakı: Ozan, 1997, 292 s.
9. Vurğun S. Lirika. Bakı: Azərənəşr, 1957, 393 s.